

Atviksorð (ao.)

Atviksorð standa oftast með sögnum, lýsingarorðum og öðrum atviksorðum til frekari ákvörðunar. Atviksorð fallbeygjast hvorki né tíðbeygjast en hins vegar stigbreytast mörg atviksorð.

Helstu flokkar atviksorða eru:

Tíðaratviksorð: **nú, þá, lengi, aldrei, alltaf, bráður, stundum, ávallt, ætíð** o.s.frv.

Staðaratviksorð: **heim, hérna, hér, þarna, þar, upp, niður, hingað, fram, inn, út, víða, fjarri** o.s.frv.

Háttaratviksorð: **vel, illa, svo, svona, þannig, mjög afar, lítt** o.s.frv.

Spurnaratviksorð: **hvar, hve, hvenær, hvernig, hvert, hví, hversu** o.s.frv.

Þegar vafi leikur á hvort um lýsingarorð eða atviksorð er að ræða má oft skera úr um það með því að setja orð sem endar á **–lega** í stað vafaorðsins. Ef það er hægt þá er orðið atviksorð. Dæmi: Hann kemur fljótt (fljótlega).

Hvorugkyn lýsingarorða verður oft að atviksorði. Oft er þá örðugt að greina hvort um lýsingarorð eða atviksorð er að ræða. Hægt er að komast að því með því að breyta um tölu fallorðsins eða setja orða af öðru kyni í stað þess sem fyrir er og athuga hvort vafaorðið lagar sig eftir fallorðinu sem stendur með því eða ekki. Dæmi: Hann málaði húsið **rautt**. Við breytum um tölu og segjum: Hann málaði húsin **rauð**. Í þessu dæmi er augljóst að vafaorðið er lýsingarorð vegna þess að orðið breytist um leið og fallorðinu er snúið í fleirtölu eða breytt er um kyn þess. Vafaorðið lagar sig að fallorðinu.

Þá má oft setja atviksorðin **vel, illa** og **mjög** í stað annarra atviksorða. Dæmi Hann unni henni **heitt**. Við skiptum um orð: hann unni henni **mjög**. Hér er því heitt atviksorð.

Forsetningar eru einu smáorðin sem stýra föllum ef frá eru talin nokkur atviksorð. Yfirleitt verða atviksorð að forsetningum þegar þau stýra falli. Dæmi: Þeir tjölduðu **sunnan** árinna. Þær tjölduðu **neðan** túns. Frá þessu eru örfáar undantekningar. Atviksorð sem tákna nálægt

og fjarlægt í tíma og rúmi stýra þágufalli. Dæmi: Það er **fjarri** mér. Nokkur atviksorð stýra eignarfalli. Dæmi: Haninn gól **árla** morguns.

Mörg atviksorð enda á **–lega**. Lýsingarorð sem enda á –legur í nf. kk. et. enda í sumum föllum á –lega. Ef orðið sem endar á –lega stendur með nafnorði er það lýsingarorð. Ef orðið sem endar á –lega stendur með sagnorði er það atviksorð.

Verkefni

1. Hvernig er hægt að greina á milli atviksorða og lýsingarorða?

2. Hvort eru feitletruðu orðin í textanum lýsingarorð eða atviksorð?

Hann kemur **fljótt**. Konan er **falleg**. Hafðu ekki svona **hátt**. Ég ann þér **heitt**. Húsið er **hátt**. Gerðu þetta **vel**. Söngvarinn söng **illa**. Kaffið er **heitt**. Krakkarnir eru **fjörugir**.

3. Búðu til sex mismunandi málsgreinar með atviksorðum.

4.

5. Atviksorð lýsa öðrum atviksorðum nánar. Svartaðu spurningunni með einu orði á eins marga vegu og þú getur. Orðið mun í öllum tilvikum verða atviksorð.

Hversu vel vinnur Jón?

Jón vinnur _____ vel.

Jón vinnur _____ vel.

Jón vinnur _____ vel.

Jón vinnur _____ vel.

Jón vinnur _____ vel.

Jón vinnur _____ vel.

Jón vinnur _____ vel.

6. Atviksorð er notuð í spurningum. Búðu til spurningu með hverju atviksorði.

hvaðan, hvert, hvenær, hvernig

7. Færðu atviksorðið **oft** til í setningunni og athugaðu á hversu mörgum stöðum það getur staðið.

Ég hef oft komið til Húsavíkur

8. Búðu til þrjár setningar sem byrja á atviksorðunum **núna**, **sjaldan** og **ekki**. Sýndu með ör hvaða orði hvert þeirra lýsir.

9. Bættu við í eyðurnar þannig að úr verði málsgreinar. Þú mátt ekki nota sama orðið tvisvar.

Lýsingarorð	Nafnorð	Sagnorð	Atviksorð
<i>Grimmur</i>	<i>hundur</i>	<i>glefsar</i>	<i>fast.</i>
		<i>hleypur</i>	
			<i>rosalega.</i>
<i>Sæt</i>			
	<i>blóm</i>		
		<i>syngur</i>	
			<i>vel.</i>
<i>Gulur</i>			
	<i>smíður</i>		
		<i>borðar</i>	

10. Greindu óbeygjanlegu orðin (smáorðin) í undirflokk.

Jóna syngur oft á tónleikum og öðrum skemmtunum. Í sumar sögn hún með kór en í vetur ætlar hún að stjórna barnakór af því að hún er svo góð manneskja. Vá, hvað hún er góð!